

Over Kramsvogels en andere soorten

Eef Kieft

Totale verwondering maakt zich van me meester. Wat gebeurt hier? Volkomen overdonderd neem ik het schouwspel waar, nee, ik maak er deel van uit! Golf na golf overspoelt de zeereep en de aangrenzende duintjes. Ik zit ineengedoken, wat lager op de telpost bij Parnassia, bescherming zoekend tegen de hard waaierende westenwind. Ter hoogte van de telpost waaiert de massa uiteen, hoewel veel vogels toch laag over me heen komen. Zwoegen moeten ze. Hoge, langgerekte roepen, en een niet aflatend kenmerkend "tsjak-tsjak", vullen de grauwe ochtendlucht. Kramsvogels, overal Kramsvogels! Niet alleen laag vliegen ze, ook enorme groepen trekken tamelijk hoog over, vrijwel geluidloos, stiekem bijna. In een niet aflatende stroom. Ik ben alleen, dit is *mijn* ochtend, dit kan niemand van me afnemen. Dit is kicken. Na 3 uur kan ik niet meer. Een beetje misselijk van de inspanning keer ik huiswaarts. In 3 uur tijd blijken er 62000 Kramsvogels overgekomen te zijn. En dat bij een westenwind kracht 6.

"Wat deed jij in godsnaam met west 6 op de telpost?". Hans Groot, destijds coördinator van de telpost Parnassia, verbaasd over de aantallen die ik hem doorbelde. Eigenlijk wist ik het zelf ook niet. Of toch wel. Trektellen is sedert een aantal jaren mijn grote passie op vogelgebied. Het is uiterst verslavend en een uitstekende manier om me nog meer in het vogelen te bekwamen. Wat mij betreft benadert het het "ultieme vogelen", als er tenminste zoiets bestaat. Veel vogels zien in een groot aantal soorten. Spanning die soms bijna tastbaar in de lucht hangt. Altijd kan die onverwachte knaller ertussen zitten. Zit er soms ook tussen. Ik leg de lat steeds hoger. Ik vind het leuk om dag- of seizoentotalen van anderen of van mezelf aan te vallen, om nieuwe telpostsoorten vast te stellen of om getuige te zijn van een invasie van een anders niet of nauwelijks trekkende vogelsoort. Bovendien schenkt het me veel voldoening om een hele herfst in beeld te brengen, het verloop vast te leggen in soortennamen, data, getalletjes en een verband te leggen tussen een bepaald weertype en goede trek. En soms word je dus gelukkig op het verkeerde been gezet zoals bovenstaand voorval aangeeft. Met west 6 horen er behalve pijlstormvogels en Jan van Genten namelijk helemaal geen vogels te trekken. Dacht men, dacht ik.

Het zal wel bekend zijn dat Zuid-Kennemerland, waar het herfsttrek-tellen betreft, een traditie heeft hoog te houden. Al sedert begin jaren '50 worden gegevens verzameld, in het begin vanaf de boulevard ter hoogte van Bloemendaal aan Zee en vanaf midden jaren '80 vanaf een duintop naast de parkeerplaats bij Parnassia, zo'n 100 meter ten oosten van de zeereep. Met het verplaatsen van de telpost naar Parnassia is tevens het telseizoen aanmerkelijk opgerekt. Het seizoen begint tegenwoordig al in augustus en in sommige jaren al in juli, op het moment dat veel mensen nog met hun vakantie bezig zijn en de herfst nog ver weg lijkt. Voor de meeste vogels lijkt de herfst dan eveneens nog een abstract begrip, want voor de aantallen hoef je deze periode nog niet te gaan. Dan komt september op de kalender en met het verstrijken van de maand nemen de aantallen en soorten toe. Oktober is de trekmaand bij uitstek en in deze maand zijn dan ook de grootste aantallen te verwachten. November is de maand van het blauwbekken en slechts voorbehouden aan de diehards onder de trektellers. Gelukkig heeft november als beloning nog vaak wat bijzonders in petto, zowel wat betreft aantallen als soorten. In dit artikel geen opsomming van soorten en getallen. Herfsttrek is voor mij in de eerste plaats emotie, hoewel elke herfsttrekteller wel de meest accurate cijfertjes op papier wil zien. Immers juist daardoor gaat een teldag, een herfst leven. Is alles in een referentiekader te plaatsen. Over die emotie, over mijn beleving wil ik het hebben.

Eerst nog even iets over hoe het allemaal begon. Als 16-jarig broekie ben ik begin jaren '70 met vogelen begonnen. Mijn eerste dagboek-aantekeningen dateren van oktober 1972. In ongeveer diezelfde periode ben ik als onervaren vogelaar gestart met het tellen van vogeltrek op de boulevard bij Bloemendaal aan Zee. Vol van spanning had ik soms moeite om in slaap te komen als ik wist dat ik de volgende morgen op de telpost werd verwacht. Mijn bijdrage bleef toen nog grotendeels beperkt tot het doorgeven van aantallen Spreeuwen en Vinken aan mensen als Truus en Freek Bloem, de grote initiatiefnemers van de tellingen, en Cor de Groot. Vol verbazing over hun kennis van de trekgeluiden. Ik stond erbij en keek ernaar. En leerde een hoop. Midden jaren '70 kwam ik met andere vogelaars in aanraking. Ik reisde heel Nederland door, van Schiermonnikoog tot Zeeland, achter de dwaalgasten aan. Ik werd soortenjager. Het tellen van herfsttrek raakte meer op de achtergrond, hoewel ik iedere herfst toch wel weer in de ban raakte van dit fenomeen. Exacte aantallen legde ik in die periode, die duurde tot eind jaren '80, niet meer vast. Ik ging voor de krenten in de pap, zoals dat heet. De telpost bij Parnassia was toen al in gebruik. Ik zag dat daar in het week-end behoorlijke aantallen vogelaars stonden, te veel naar mijn smaak. Ik koos voor mijn eigen duintopje in de zeereep. Een enkeling zag dit als een eenmansprotestactie, gericht tegen weet ik veel wat. Onzin, het was me gewoon te druk of misschien had ik ook wel last van drempelvrees. In 1989 kwam ik tot bezinning en begon ook ik de telpost bij Parnassia te betreden. In het begin zo nu en dan, maar allengs met meer regel-

maat. Ik leerde de mensen er beter kennen. Ik werd een echte herfst-trekteller. De cirkel was gesloten. Of, om in vogeltermen te spreken, ik was weer terug op het nest. Vanaf 1995 zet ik voor mezelf alle soorten en aantallen die ik heb geteld vanaf mijn duintop op een rijtje. Ik zeg bewust "mijn duintop", want dit ben ik in de loop van de jaren zo gaan ervaren.

Van eind augustus/ begin september tot eind november probeer ik zo'n 3 maal per week te tellen, waaronder gemiddeld 2 keer op doordeweekse dagen, tenzij het weer echt bar en boos is. En ondanks dit aanzienlijke aantal teldagen lijkt het nooit genoeg, kijk ik soms gestresst naar buiten als de vliegomstandigheden veelbelovend lijken en ik echt niet naar de telpost kan. Ook tijdens periodes met slecht weer, wanneer de ene depressie de andere aflost, de regenmeters overlopen, de wind continu hard -te hard- uit westelijke richtingen waait en de herfst volgens de kalender meedogenloos voortschrijdt, voel ik de onrust in me groeien. Het wachten is op die ene dag, die eerste rustige dag met perfecte omstandigheden. Maar wanneer komt die dag? Vooral in de tweede helft van oktober is het zaak er dan bij te zijn om het spektakel niet te missen. Ben ik rijp voor de psychiater of een zelfhulpgroep? Ik wil echter helemaal niet geholpen worden, ik wil alleen maar lekker vogelen en me blijven verbazen over de waas van geheimzinnigheid die mijns inziens de vogeltrek omgeeft.

Vogels zijn wat mij betreft onlosmakelijk verbonden met een landschap en wat dat betreft is het op de telpost Parnassia niet verkeerd. Ik denk bijvoorbeeld aan windstille septemberochtenden. De zon is net op en de omringende duintoppen prikken door de ochtendnevel heen, als eilanden in een witachtige zee. Plotseling klinkt de zachte roep van een Ortolaan en met een beetje geluk krijg ik de vogel ook mooi te zien, als deze even invalt. Een Duinpieper vliegt laag over, kwikstaartachtig. Ook zo'n typische septemersoort. Ik denk ook aan oktoberdagen, die zo veelbelovend beginnen dat zelfs in de ochtendschemering overal Vinken, Kepen en leeuweriken te horen zijn, zonder dat ik ze nog te zien krijg. Sommige dagen zijn zo glashelder dat ik met gemak vogels kilometers ver weg over het binnenduim kan zien vliegen. En wat te denken van die sombere waterkoude novemberochtenden. De branding van de zee is duidelijk te horen. Enorme vluchten Spreeuwen scheren laag over de duintjes. Groepen Kleine Rietganzen komen luid roepend over en plotseling zweeft er op ooghoogte een Ruigpootbuizerd voorbij. Ik denk ook aan dagen dat er minder vogels waren dan er gezien de wind verwacht mocht worden, maar dat het simpele zien opkomen van de zon een hoop goed maakt.

Herfsttrek. Ik kan me niet herinneren ooit met een onvoldaan gevoel van de telpost te zijn vertrokken. Of het moet die keer zijn geweest dat er zo'n dikke mist hing, dat er werkelijk niets te zien viel, terwijl boven de mist volop vogelactiviteit was. Of die keren dat ik alleen was en er zoveel

vogels vlogen in zoveel verschillende soorten dat het ondoenlijk was te luisteren, te kijken, te determineren, te tellen en te schrijven en dat allemaal tegelijkertijd, terwijl ik toch echt maar één paar oren, één paar ogen en één paar handen heb. Het beste is dan de dag gewoon te ondergaan en niet de illusie te willen hebben alles vast te leggen. Ik heb ook gemerkt dat ik weer enthousiast kan worden over heel gewone soorten, zoals over groepjes Boerenzwaluwen, over Gierzwaluwen eind september of over een groep langsvliegende Kepen waar het licht mooi op valt.

Herfsttrek. Het is moeilijk om in mijn geheugen te graven en te verhalen over opmerkelijke dagen of bijzondere waarnemingen. Of eigenlijk is het helemaal niet moeilijk, want bijna iedere telochtend heeft wel iets dat die dag bijzonder maakt en de meeste dagen staan me nog duidelijk voor de geest. Ik wil hier echter geen droge opsomming geven van mijn waarnemingen. Die dag met zo'n 1.600 Zwarte Mezen zal ik natuurlijk nooit vergeten. Of die keer dat een laag overvliegende Velduil me bijna voor een veldmuis aanzag. Ik denk aan grote aantallen Sperwers, fraaie Slechtvalken en Smellekens, vele duizenden Vinken en grote groepen Kepen. Aan een overvliegende Roodkeelpieper, toch geen alledaagse verschijning en aan meer dan 5.000 Veldleeuweriken die binnen een paar uur passeren. Ook denk ik aan spectaculaire groepen Kauwen met daartussen tientallen Roeken. Waarnemingen van Grote Piepers komen bij me op. Grote Piepers die zo hard roepen dat ze bij wijze van spreken hun komst al kenbaar maken terwijl ze nog ter hoogte van de hoogovens vliegen. In mijn gedachten zie ik weer die langstreckende Klapekster. Ter hoogte van de telpost blijft de vogel even biddend in de lucht hangen om vervolgens de tocht zuidwaarts weer te hervatten. Of wat te denken van IJsgorzen, een soort die jaarlijks in kleine aantallen langskomt, behalve op die ene dag, eind september, toen er zo'n 60 passeerden. Ik denk aan Strandleeuweriken; het blijft altijd geweldig om in die de tweede helft van oktober weer te horen. Met een beetje mazzel strijkt er zelfs even een groepje neer op de parkeerplaats. Laatst hoorde ik zelfs een roepende Porseleinhoen in de ochtendschemering. Toch echt een knaller voor de telpost! Behoedzaam ben ik er heen gelopen, maar de vogel hield verder zijn snavel stijf dicht. Kom ik later iemand van de vinkenbaan op de parkeerplaats tegen. "Toevallig wel", was het antwoord op mijn vraag of hij niet toevallig bezig was met geluid van het Porseleinhoen. Moraal van het verhaal: blijf als teller tijdens het tellen wel op je tellen passen!

Wellicht spreekt mijn verhaal tot de verbeelding van aankomende en een nieuwe lichtung herfsttrektellers. Hulp kunnen we altijd gebruiken, vooral op doordeweekse dagen. Tegelijkertijd hoop ik stiekem ook een beetje dat mijn verhaaltje niet leidt tot al te veel enthousiasme. Ik koester nog steeds de dagen dat ik helemaal alleen op de top stond en sommige waarnemingen als *mijn* moment beschouwde. Rare jongens, die vogelaars.

Eef Kieft, de Clercqstraat 107, 2013 PP Haarlem